

Борьба с коррупцией в сфере физической культуры и спорта

Спорт, этот многоликий социальный субстрат, сегодня сформировал ряд актуальных «черных» проблем, среди которых есть и уголовные правонарушения.

Несколько веков назад английский философ и литератор Томас Гоббс произнес замечательную фразу о коррупции, назвав ее корнем зла, из которого вытекает во все времена и при всяких соблазнах презрение ко всем законам. Этот «корень» довольно глубоко проник и в сферу спорта высших достижений.

Исторические корни коррупции, вероятно, идут от обычаев делать подарки, чтобы добиться расположения человека. В первобытных обществах плата жрецу или вождю была нормой. С усложнением государственного аппарата и усиления власти, появились профессиональные чиновники, получавшие фиксированное жалование. Однако на практике они стремились воспользоваться служебным положением для тайного увеличения своих доходов.

Первым правителем, о котором сохранилось упоминание как о борце с коррупцией, был Уруинимгина — шумерский царь города-государства Лагаша во второй половине XXIV века до н. э. Несмотря на показательные и часто жестокие наказания за коррупцию, борьба с ней не приводила к желаемым результатам. В лучшем случае удавалось предотвратить наиболее опасные преступления. Однако на уровне мелкой растраты и взяток коррупция носила массовый характер.

С аналогичными проблемами сталкивались и фараоны Древнего Египта, в котором сложился огромный бюрократический аппарат чиновников, позволявший себе творить беззаконие и произвол в отношении свободных крестьян, ремесленников и даже военной знати. Сохранилось поучение некоего Итахотела, который рекомендует: «Гни спину перед начальством, тогда твой дом будет в порядке, твое жалование будет в исправности, ибо плохо тому, кто противится перед начальником, но легко жить, когда он благоволит».

Коррупция является негативным явлением современного общества, требующим постоянного тщательного изучения, системного подхода, комплексного и оперативного противодействия. Уровень и масштабы существующей в стране коррупции сдерживают экономическое развитие, негативно отражаются на инвестиционном климате, снижают имидж страны, международную заинтересованность в сотрудничестве с Республикой Казахстан. В этой связи борьба с коррупцией является основным приоритетом для нашей страны.

Для Казахстана преодоление коррупции является одним из главных направлений государственной политики. Вот почему Первый Президент РК Нурсултан Назарбаев в своем послании «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» от 10 января 2018 года, назвал 9-й пункт «Борьба с коррупцией и верховенство Закона». Президент Казахстана, говоря о борьбе с этим злом, неоднократно подчеркивал, что без участия общества нельзя победить коррупцию.

Термин «коррупция» происходит от латинского слово «соггитреге» и по смыслу означает «разрушение организма государства, общественных отношений», как значение слова «подкуп» — термин, обозначающий обычно использование должностным лицом своих властных полномочий и доверенных ему прав в целях личной выгоды, путём обмана, вымогательства, волокиты, противоречащие законодательству и моральным нормам.

Коррупция — не просто уголовное преступление, но и показатель как развития экономики, так и функционирования политической системы страны. Поэтому в любом хорошем страновом или маркетинговом обзоре затрагивается и этот вопрос.

В современном мире работа по усилению борьбы с коррупцией ведется непрерывно и постоянно совершенствуется. В мире нет уникального набора механизмов борьбы с коррупцией, который оптимален для всех стран. Специфика наборов методов по борьбе с коррупцией, принимаемых каждой страной, уникальна и зависит не только от политической и экономической стабильности, но и от обычаев и традиций, религиозных особенностей и уровня правовой культуры, а также от площади занимаемой территории, плотности, численности населения.

В условиях модернизации экономики и масштабных социальных преобразований в Казахстане все более очевидна потребность в целостной антикоррупционной стратегии, тесно связанной с современной социально-экономической политикой государства. Целью Стратегии является повышение эффективности антикоррупционной политики государства, вовлечение в антикоррупционное движение всего общества путем создания атмосферы «нулевой» терпимости к любым проявлениям коррупции и снижение в Казахстане ее уровня.

Национальный Олимпийский Комитет Республики Казахстан абсолютный сторонник формирования в спортивной среде и обществе в целом неприятия коррупции. Профилактика и недопущение коррупционных рисков является основой всех корпоративных процедур Олимпийского комитета. Понимая социальную роль и ответственность в гражданском обществе, НОК Казахстана намерен содействовать и активно участвовать в вопросах формирования антикоррупционной культуры.

Национальные правовые порядки многих стран предусматривают уголовную ответственность за подкуп организаторов конкурсов и других выборных процедур в спортивной сфере, к которым относится и процедура выбора городов для проведения крупных спортивных мероприятий, в целях оказания влияния на их результаты.

Другое направление коррупции в спортивной сфере — *подкуп спортсменов, спортивных судей, тренеров, руководителей команд и других участников или организаторов спортивных соревнований* в целях оказания влияния на результаты этих соревнований (в том числе так называемые договорные матчи). Уголовное преследование, применяемое по отношению к таким преступлениям, становится все более злободневным.

Коммерциализация современного спорта ведет к изменению его традиционной сущности, вносит в спорт дух деячества и наживы, приводит к нарушению устоявшихся представлений об олимпийских принципах. Гонорары и призы в спорте стремительно растут, что, в свою очередь, увеличивает искушение совершить преступление.

Следует отметить, что международной практикой выработаны *10 основных признаков, по которым можно определить договорный характер матча*:

- неожиданные травмы ведущих игроков команды, которая «должна проиграть», до матча;
- неожиданные травмы ведущих игроков команды, которая «должна проиграть», во время матча;
- намеренное получение красных или желтых карточек, влекущих за собой дисквалификацию, игроками команды, которая «должна проиграть», в предыдущем матче;
- малое количество предупреждений (или их отсутствие) в матче;
- «детские» ошибки игроков команды, которая «должна проиграть», в своей и/или чужой штрафной зоне;
- нежелание игроков команды, которая «должна проиграть», атаковать, чтобы сравнять счет;
- меньшее, чем обычно, число легионеров в составе команды, которая «должна проиграть», в матче;
- схожие обстоятельства в матче тех же команд в предыдущем сезоне (-ах);
- сдержанная реакция игроков при пропущенных и забитых голах;
- отказ букмекерских контор принимать ставки на матч либо неоправданно низкий коэффициент на предполагаемый исход.

К слову, в соответствии с правилом №2 Олимпийской хартии одна из основных функций международного олимпийского движения и Международного олимпийского комитета — противостоять любым политическим или коммерческим злоупотреблениям, связанным со спортом и спортсменами.

Нередко давление оказывается и на арбитров спортивных соревнований. Так, на чемпионате Европы по художественной гимнастике в 2004 г., проходившем в Киеве, «пришлось поволноваться судьям, узнавшим за неделю до старта, что двум их коллегам — живущей в Японии россиянке Наталье Кузьмичевой и израильтянке Эле Самофалов — телефонные террористы угрожали расправой. Представившись «фан-клубом украинской гимнастики», они пригрозили: или высокие оценки нашим спортсменкам — или пуля в лоб».

Следует отметить, что действующее уголовное законодательство нашей страны охватывает не все деяния в спортивной сфере, квалифицируемые законодательствами других стран как преступления. Например, махинации с билетами на спортивные мероприятия, в том числе на Олимпийские игры. Так, в Великобритании продажа билетов на Олимпиаду на «черном» рынке является преступлением. Кроме того, подобные спекуляции запрещены правилами Международного олимпийского комитета.

К числу отношений в сфере физической культуры и спорта, требующих уголовно-правовой охраны, относятся управление имуществом физкультурно-спортивных и других организаций отрасли. Неограниченный доступ к весьма солидным средствам создает соблазн для разного рода злоупотреблений. Это прежде всего касается незаконного использования и хищения имущества организации.

Сегодня физическая культура и спорт рассматриваются как новая и весьма перспективная сфера предпринимательства. Но, к сожалению, популярность спортивных состязаний, значительные финансовые вливания в спортивную сферу формируют среду для коррупционных проявлений. И наша задача, как законопослушных граждан, не допустить этого.

РГКП «ЦОП ЗВС»

Дене шынықтыру және спорт саласында жемқорлықпен күресу

Спорт, бұл көпқырлы әлеуметтік субстрат, бүгінде тіпті қылмыстық құқық бұзушылықтар да кездесетін бірқатар өзекті «қара» мәселелер қалыптасты.

Бірнеше ғасыр бұрын ағылшын философы және жазушысы Томас Хоббс сыбайлас жемқорлық туралы керемет сөз тіркесін айтып, оны зұлымдықтың тамыры деп атады, ол барлық уақытта және кез-келген азғырулармен барлық заңдарға құрметпен қарайды. Бұл «тамыр» жоғары жетістіктегі спорт саласына да тереңдеп енді.

Сыбайлас жемқорлықтың тарихи тамыры адамның орналасқан жеріне жету үшін сыйлықтар жасау дәстүрінен шыққан шығар. Алғашқы қауымдық өмірде тайпа басшысына немесе қолбасына сый беру қалыпты жағдай болатын. Мемлекеттік аппараттың күрделене түсуімен және биліктің күшеюімен тұрақты жалақы алған кәсіби шенеуніктер пайда болды. Алайда, іс жүзінде олар өздерінің кірістерін жасырын түрде көбейту үшін өз қызметтерін пайдалануға тырысты.

Сыбайлас жемқорлықпен күресуші ретінде аталған алғашқы билеуші б. з. д. XXIV ғасырдың екінші жартысындағы Лагаш қаласының шумер патшасы Уруинимгина болды. Сыбайлас жемқорлық үшін көрнекі және жиі қатал жазаларға қарамастан, оған қарсы күрес қажетті нәтижелерге әкелмеді. Ең жақсы жағдайда ең қауіпті қылмыстардың алдын алуға болады. Алайда ұсақ ысырапшылдық пен пара деңгейінде сыбайлас жемқорлық жаппай сипат алды.

Ежелгі Египеттің перғауындары да осындай проблемаларға тап болды, онда шенеуніктердің үлкен бюрократиялық аппараты пайда болды, ол еркін шаруаларға, қолөнершілерге және тіпті әскери дворяндарға қатысты заңсыздық пен озбырлық жасауға мүмкіндік берді. Белгілі бір Итахотельдің ілімдері сақталған, ол: «Бастықтардың алдында арқаңызды бүгіңіз, сонда сіздің үйіңізде бәрі жақсы, жалақыңыз дұрыс болады, өйткені бастыққа қарсы шыққандар үшін жаман, бірақ оған жағымды болған кезде өмір сүру оңай», - деп кеңес береді.

Сыбайлас жемқорлық үнемі мұқият зерделеуді, жүйелі тәсілді, кешенді және жедел қарсы іс-қимылды талап ететін қазіргі қоғамның жағымсыз құбылысы болып табылады. Елдегі сыбайлас жемқорлықтың деңгейі мен ауқымы экономикалық дамуды тежейді, инвестициялық ахуалға теріс әсер етеді, елдің имиджін, Қазақстан Республикасымен ынтымақтастыққа халықаралық мүдделілікті төмендетеді. Осыған байланысты сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес біздің еліміз үшін негізгі басымдық болып табылады.

Қазақстан үшін сыбайлас жемқорлықты жою мемлекеттік саясаттың басты бағытының бірі болып табылады. Сондықтан ҚР Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауында 9-тармақты «сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және заңның үстемдігі» деп атады. Қазақстан Президенті осы зұлымдықпен күрес туралы айта келе, қоғамның қатысуынсыз жемқорлықты жеңуге болмайтынын бірнеше рет атап өтті.

«Сыбайлас жемқорлық» термині латынның «соггитреге» деген сөзінен шыққан және мағынасы бойынша «мемлекет организмін, қоғамдық қатынастарды бұзу» дегенді білдіреді, «сатып алу» сөзінің мағынасы ретінде – лауазымды адамның заңнамаға және моральдық нормаларға қайшы келетін алдау, қорқытып алушылық, әуре-сарсаңға салу жолымен өзінің билік өкілеттіктері мен өзіне сеніп тапсырылған құқықтарын жеке пайдасы мақсатында пайдалануын білдіретін термин.

Сыбайлас жемқорлық – бұл жай ғана қылмыс емес, сонымен бірге экономиканың дамуының да, елдің саяси жүйесінің жұмыс істеуінің де көрсеткіші. Сондықтан кез-келген жақсы елдік немесе маркетингтік шолуда бұл мәселе де қарастырылады.

Қазіргі әлемде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті күшейту жөніндегі жұмыс үздіксіз жүргізілуде және үнемі жетілдірілуде. Әлемде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес тетіктерінің барлық елдер үшін оңтайлы бірегей жиынтығы жоқ. Әрбір ел қабылдайтын сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі әдістер жиынтығының ерекшелігі бірегей және тек саяси және экономикалық тұрақтылыққа ғана емес, сондай-ақ әдет-ғұрып пен дәстүрге, діни ерекшеліктер мен құқықтық мәдениет деңгейіне, сондай-ақ алып отырған аумақтың ауданына, тығыздығына, халық санына да байланысты.

Экономиканы жаңғырту және ауқымды әлеуметтік өзгерістер жағдайында Қазақстанда мемлекеттің қазіргі заманғы әлеуметтік-экономикалық саясатымен тығыз байланысты сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұтас стратегияға қажеттілік барынша айқын болып отыр. Стратегияның мақсаты мемлекеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының тиімділігін арттыру, сыбайлас жемқорлықтың кез келген көрінісіне «мүлдем төзбеушілік» ахуалын жасау арқылы сыбайлас жемқорлыққа қарсы қозғалысқа бүкіл қоғамды тарту және Қазақстанда оның деңгейін төмендету болып табылады.

Қазақстан Республикасының Ұлттық Олимпиада комитеті спорттық ортада және жалпы қоғамда сыбайлас жемқорлықты қабылдамауды қалыптастырудың абсолютті жақтаушысы. Сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің алдын алу және болдырмау Олимпиада комитетінің барлық корпоративтік рәсімдерінің негізі болып табылады. Азаматтық қоғамдағы әлеуметтік ролі мен жауапкершілігін түсіне отырып, Қазақстан ҰОК сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру мәселелеріне белсенді атсалысуға ниетті.

Көптеген елдердің ұлттық құқық тәртібі конкурс ұйымдастырушыларына және спорт саласындағы басқа да сайлау рәсімдеріне пара бергені үшін қылмыстық

жауапкершілікті көздейді, оған ірі спорттық іс-шараларды өткізу үшін қалаларды таңдау рәсімі, олардың нәтижелеріне ықпал ету мақсатында жатады.

Спорт саласындағы сыбайлас жемқорлықтың тағы бір бағыты — осы жарыстардың нәтижелеріне әсер ету үшін *спортшыларды, спорт төрешілерін, жаттықтырушыларды, команда басшыларын және спорттық жарыстардың басқа қатысушыларын немесе ұйымдастырушыларын параға сатып алу* (соның ішінде шарттық матчтар деп аталады). Мұндай қылмыстарға қатысты қолданылатын қылмыстық қудалау барған сайын өзекті бола түсуде.

Қазіргі спортты коммерцияландыру оның дәстүрлі болмысының өзгеруіне әкеледі, спортқа бөліну мен пайда рухын енгізеді және олимпиадалық принциптер туралы қалыптасқан идеялардың бұзылуына әкеледі. Спорттағы төлемдер мен сыйлықтар тез өсуде, бұл өз кезегінде қылмыс жасауға деген құлшынысты арттырады.

Айта кету керек, халықаралық тәжірибе *матчтың шарттық сипатын анықтауға болатын 10 негізгі белгіні әзірледі:*

- матчқа дейін «жеңілуі керек» команданың жетекші ойыншыларының күтпеген жарақаттары;
- алдыңғы матчта «жеңілуі керек» команданың ойыншыларының дисквалификацияға әкелетін қызыл немесе сары карточкаларды әдейі алуы;
- матчтағы ескертулер санының аз болуы (немесе олардың болмауы);
- «жеңілуі тиіс» команда ойыншыларының өздерінің және/немесе бөгде айып алаңындағы «бабалық» қателіктері;
- «жеңілуі тиіс» команда ойыншыларының есепті теңістіру үшін шабуылға шығуға ниетті болмауы;
- матчта «жеңілуі керек» команда құрамындағы легионерлердің саны әдеттегіден аз;
- алдыңғы маусымдағы сол командалардың матчындағы ұқсас жағдайлар;
- гол жіберіп алған және гол соққан кезде ойыншылардың ұстамды реакциясы;
- букмекерлік кеңселердің матчқа ставкаларды қабылдаудан бас тартуы не болжамды нәтижеге негізсіз төмен коэффициент қоюы.

Айта кету керек, олимпиадалық Хартияның №2 ережесіне сәйкес Халықаралық Олимпиадалық қозғалыс пен Халықаралық Олимпиада комитетінің негізгі функцияларының бірі — спорт пен спортшыларға қатысты кез-келген саяси немесе коммерциялық теріс қылықтарға қарсы тұру болып табылады.

Спорттық жарыстардың арбитрлеріне де аз қысым жасалмайды. Сонымен, 2004 жылы Киевте өткен көркем гимнастикадан Еуропа чемпионатында «бір апта бұрын олардың екі әріптесі — Жапонияда тұратын ресейлік Наталья Кузьмичева мен

израильдік Эле Самофалов – телефон террористері тарапынан қауіп төндіргенін білген төрешілер алаңдап еді. Өздерін «украиналық гимнастиканың фан-клубымен» таныстыра отырып, олар қорқытты: біздің спортшыларға жоғары баға қоясыңдар – немесе маңдайларыңа оқ қадалады».

Айта кету керек, біздің еліміздің қолданыстағы қылмыстық заңнамасы басқа елдердің заңнамалары қылмыс ретінде жіктелген спорт саласындағы әрекеттердің барлығын бірдей қамтымайды. Мысалы, спорттық іс-шараларға, оның ішінде Олимпиада ойындарына билеттермен алаяқтық әрекеттер. Осылайша, Ұлыбританияда «қара нарықта» Олимпиадаға билет сату қылмыс болып саналады. Сонымен қатар, мұндай алыпсатарлыққа Халықаралық Олимпиада комитетінің ережелерімен тыйым салынған.

Дене шынықтыру және спорт саласындағы қылмыстық-құқықтық қорғауды талап ететін қатынастардың қатарына дене шынықтыру-спорт және саланың басқа да ұйымдарының мүлкін басқару жатады. Өте сенімді құралдарға шексіз қол жеткізу әр түрлі теріс қылықтар үшін азғырулар тудырады. Бұл ең алдымен ұйымның мүлкін заңсыз пайдалану мен ұрлауға қатысты.

Бүгінгі таңда дене шынықтыру мен спорт кәсіпкерліктің жаңа және болашағы зор саласы ретінде қарастырылуда. Бірақ, өкінішке орай, спорттық жарыстардың танымалдылығы, спорт саласына қомақты қаржы құю сыбайлас жемқорлық көріністері үшін орта қалыптастырады. Біздің заңға бағынатын азаматтар ретіндегі міндетіміз – бұған жол бермеу.

«ҚСТ ОДО» РМҚК